

ביאורים

לאדם הרגיל בשמירת תורה ומצוות, יש הערכה וכבוד רב כלפי האמונה, המסורת וקיום המצוות. גם לאחר תקופת משבר רוחני שבה הוא נכנע ליצריו וחסא, נשמר בתוכו היחס החיובי הבסיסי לתורת ה'. החשיבות שהוא רוחש כלפי דבר ה' אינה נפגמת, למרות שבאופן מעשי הוא מתרחק ממנה מדי פעם. זהו עוגן שמסוגל להחזיר אותו לדרך הישר, ולאחר הניתוק הממושך להביא אותו לתשובה. אולם בדור האחרון נפל דבר בישראל. קמה תנועה חדשה שכופרת בכל היקר והקדוש לעם ישראל, וחדלה מלראות בתורה ובמצוות דברי ערך בעלי חשיבות. היחס הנפשי שהשתנה בעקבות ה'כפירה' הביא לתופעה רחבה של מרידה ופריקת עול רוחנית. למרות שעל פני השטח ההשלכות של זרם הכפירה הן הרסניות, יש ביסודה גרעין חיובי. בשרוש של המחשבה הכפרנית יש תחושה ש'כבוד' זו סיבה מאוד שולית לבנות עליה את כל האמונה ועבודת ה'. היא מרגישה, גם אם לא באופן מודע, שבחיבור של הנפש אל מקורה יש משהו הרבה יותר עמוק ומחיה מאשר גינוני הערכה. היא רוצה תורה שממלאת אותה חיים ומעניקה לה משמעות וערכים, ולא רק טקסים דתיים לשם כבוד. אלא שבינתיים, היא לא יודעת לבטא את השאיפות שלה בצורה חיובית אלא שלילית. היא בעצמה עוד לא יודעת בדיק מה היא מחפשת, אבל היא בטוחה שמה שיש לעולם הדתי כרגע להציע לה מזלזל בציפיות שלה, ולכן היא בועטת ורומסת בגסות. במקום האמונה והמסורת, הכפירה מתימרת להציב אלטרנטיבה שתמלא את חיי העם היהודי בתוכן חדש, ותעצב לו זהות עדכנית. הרב קוק מחנך אותנו לנתח תהליכי עומק, ולהבחין בתרומה החיובית שתעניק דווקא הכפירה לעולמנו התורה, בטווח הרחוק. לכן, מתבקש, שהשלב הבא יהיה התפכחות מהאשליה של 'העם החדש', וצימאון הולך וגובר למסורת היהודית עתיקת היומין. העם בכללו ירגיש שניתקו אותו ממקור חייו, ולולא התורה הוא לא מוצא סיפוק ושלמות. תחושת החיסרון והריקנות תעורר את העם לתשובה ולנהירה חדשה אל תורת ה'. לאחר מסע הייסורים שעבר, הוא ישכיל לברור את האוכל מן הפסולת ולהפריד בין התביעה לגדלות רוחנית, לבין המסקנה המעשית השגויה שהובילה אותו לריחוק מהתורה. הוא יגלה שהוא חפץ בתורה שמרחיבה את החיים ומשכללת אותם, ולכן הוא מאס בתורה שנובעת מהשפה ולחוף מסיבות של 'כבוד'. התשובה החדשה, תשלב בטבעיות את האמונה ואת יראת השמיים עם הציונות ועם ההשתדלות המעשית לגאולה לאומית; את ההקפדה על קלה כבחמורה עם העצמת כוחות הגוף ועם פיתוח אינטליגנציה שכלית ורגשית.

הרחבות

◦ תשובה מצד כבוד האומה

שְׁנַעֲלֵב הָרוּחַ הַגָּדוֹל. הרב קוק מתאר שאחד הגורמים לתשובה הוא הרגש הטבעי הרוצה בכבוד האומה. רגש זה לא מוכן להשלים עם המציאות הרוחנית השפלה בה נמצאת האומה אלא שואף להחזרת עטרה ליושנה. מתוך הכרת רגש זה, מדרין הרב צבי יהודה שהשלב הראשון בחינוך הדור שהתרחק מתורה צריך להיות החינוך ל'כבוד הדת'. וכן הוא כותב: "אין שום אדם מישראל יכול לסלק את עצמו מכל מה שנוגע לכבודה של דת ישראל, שאין שיהיה (אף אם יהיה) נשקע בדעות זרות ורחוקות הלא **בתור בן לאומה הוא חייב בכבודה** (של האומה)". ייחודו של עם ישראל מתבטא בתורה, על כן כבוד האומה מכריח גם את כבוד הדת. אחרי שהאדם מגיע לכבוד האומה, ניתן להמשיך את המהלך החינוכי: אהבת התורה והאומה, לימוד התורה וקיומה. (תוספות לאורות התשובה, ח - פרקי התקרבות של הדור. נדפס בסוף אורות התשובה של אור עציון).

◦ ללמוד מהכל

לְדַעַת גַּם כִּן מֵה שֵׁישׁ לְהֵבֵר מִתּוֹךְ פֶּל דְרָכֵי הַתְּעִיָּה. בתהליך התשובה לא צריך ל'שרוף' את כל העבר, אלא יש דברים שניתן ללמוד אף מהדרכים הטועות. וכן כתב בספר מאור ושמש "אדם אשר יראת ה' בוער בלבו כגחלי אש - יוכל ללמוד מכל הדברים שבעולם עבדות ה', ואפילו בְּדָבָר - חִיצוֹנִיּוֹת והוא מוציא הפנימיות ממנו, כדאמרינן בגמרא [חגיגה טו:]: רבי מאיר רימון מצא, תוכו אכל וקליפתו זרק" [במדבר פרשת מסעי]. אולם, כדי שניתן יהיה לברור את הטוב מהרע, יש קודם לדעת להבדיל בין הטוב לרע.

שאלות לדין

- הרב קוק מדבר כאן על "הרוח הגדול שהנחילו לנו אבותינו", מהו תוכן אותו הרוח?
- מדוע הכפירה מוגדרת כ'חושך'?

הצלחת חוה בת מוריה ה"ו

ט. מְצַדִּים שׁוֹנִים תְּבֹא וְתִתְגַּלֶּה הַתְּשׁוּבָה. אָחַד מִיָּחַד מִצְדֵּיהָ אֵלֶּה יְהִיָּה הַצֵּעֵר עַל הָעֵלְבוֹן. שְׁנַעֲלֵב הָרוּחַ הַגָּדוֹל. הָאֲצוּר בְּכָל מָה שֶׁהִנְחִילוּנוּ אֲבוֹתֵינוּ, שְׂאִין שְׁעוֹר לְעֹז וְכַבּוֹד. וְהָרוּחַ הַגָּדוֹל מְקוֹרוֹ מְקוֹר חַיִּים, הַמְּקוֹר הָאֱלֹהִי הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוֹלֵךְ וְנִמְשָׁף מִדּוֹר דּוֹר, וְכִשְׁמִשְׁמִיִּים אֵלָיו לֵב הֵלֵא מוֹצֵאִים בּוֹ הַכֹּל, כֹּל הַמְּדָה וְכֹל תְּפָאֲרָה, וְהַחֲשֵׁף הַכְּפָרְנִי גָרַם לְהִתְלַם מִקְרָן בּוֹ שְׂמֹן זָהָב, וְלִתְעוֹת בְּשָׂדוֹת זָרִים, שְׂאִין בְּהֵם לְשֵׁד וְחַיִּים בְּעֵדֵנוּ כְּלָל.

הַצֵּעֵר הַגָּדוֹל הָזֶה יִתְפָּרֵץ בְּעֹז, וְיִלְוֶה אֵלָיו כַּח שֵׁל יִשׁוּב הַדַּעַת וּמִתְיַנּוּת, לְדַעַת גַּם כִּן מֵה שֵׁישׁ לְהֵבֵר. מִתּוֹךְ פֶּל דְרָכֵי הַתְּעִיָּה. אֲשֶׁר נִכְשְׁלוּ בָהֶם. חֲפֵשׁ הַקִּדְשׁ הַפְּנִימִי שֶׁבְּנִשְׁמָה יֵצֵא מִמְּאֻסָּרוֹ, וּבְצִמְאוֹן עֹז יַחַל כֹּל רוּחַ עַר לְשָׂאב וְלִשְׁתּוֹת לְרוּיָהּ מְאוֹתוֹ מְקוֹר הַחַיִּים הָעֲלִיּוֹן. וְהַדַּעַת וְהַרְגֵּשׁ, וְטַעַם הַחַיִּים, הַשְּׂקֵפֶת הָעוֹלָם. וְחֲפִץ הַתְּחִיָּה הַלְּאֻמִּית, תְּקוּן פְּגָמֵי הַנִּשְׁמָה וְהַתְּעֲצָמוֹת הָעֹז הַגּוֹפְנִי, הַסְּדוּר הַמְּדִינִי וְחֲמֵדַת הַחֲבוּרָה בְּאֶרְחוֹת דְרָף אֶרֶץ וְסִבְלָנוֹת הַגּוֹנָה בְּיַחַד עִם קִנְיָה חִיָּה. נִגְדַּד כֹּל מִתְעַב וְרַע, נִגְדַּד כֹּל דְּפִי וְכַעוֹר, וּמִסִּירוֹת נִפְשׁ פְּנִימִית בְּעֵד כֹּל הָאֲמָצְעִים שֶׁהֵטוּב הַפְּלִי הָעֲלִיּוֹן מוֹפִיעַ וְיוֹכֵל לְהוֹפִיעַ עַל יָדָם - כֹּל אֵלֶּה יִנְלָדוּ וְיִתְגַּלְּוּ אֲזִי בְּחִטִּיבָה אַחַת, אֲשֶׁר לְתַמְכֵּם צְרִיכִים אָנוּ עַל יְדֵי הַכְּשֵׁרֶת הַלְּבָבוֹת לְאוֹרָה שֵׁל תּוֹרָה הָאֲמִתִּית הַפְּנִימִי, רְזִי תּוֹרָה, אֲשֶׁר עַל פִּי הַשְּׂפִיעוֹת, שֶׁהִשְׁפִּיעוּ עַל אֵלֶּה אֲשֶׁר דְּבָקוּ בָהֶם בְּלֹא הַהֲכָשֵׁר הָרְאוּי, כֹּל-כֵּן רַבּוֹ הַמְּנַפְרִים אוֹתָם וְהַמְּלַעֲיָבִים בָּהֶם.

דוֹקָא מְאוֹר חַיִּים זָה, אֲשֶׁר הַשְּׂפִיעוֹת בְּלִתֵּי מְכַשְׁרוֹת אֵלֶּה מְצַמִּיחוֹת מְנוּנוֹ סִפְנֵת וְאֶסוֹן הָעוֹלָם - דוֹקָא מְנוּנוֹ תְּצַמַּח יִשְׁוֹעַתוֹ, יִשְׁוֹעַת עוֹלָמִים שְׁלוֹ, הוֹפְעַת אוֹר הַטּוֹב הָעֲלִיּוֹן לְהַחִיּוֹת עַל יְדוֹ אֵת הַפְּלִי וְאֵת הַפְּרִט. לְהַקִּים אֵת סִפְנֵת דָּוִד הַנּוֹפְלֵת וְלְהַסִּיר חֲרַפְתָּ עַם ד' מַעַל כֹּל הָאֶרֶץ.

הָעֵלְבוֹן - מעיזבתנו את התורה. **מֵה שֶׁהִנְחִילוּנוּ אֲבוֹתֵינוּ** - המסורת של עם ישראל. **וְהַחֲשֵׁף הַכְּפָרְנִי** - הכפירה. **לְהֵבֵר** - לברור. **מְקוֹר הַחַיִּים הָעֲלִיּוֹן** - התורה ומסורת ישראל. **הַשְּׂקֵפֶת הָעוֹלָם** - השקפה אוניברסלית. **וְסִבְלָנוֹת הַגּוֹנָה בְּיַחַד עִם קִנְיָה חִיָּה** - סובלנות יחד עם ביקורת. **הַשְּׂפִיעוֹת, שֶׁהִשְׁפִּיעוּ** - רזי תורה.

